

9. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.
10. Поспєлова Н. М. Визначення сутності фінансово-організаційного механізму діяльності підприємств сфери послуг / Н. М. Поспєлова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – 2008. - №3. – С. 36-42.
11. Романенко О. Р. Фінанси: Підручник / О.Р. Романенко. - К: Центр навчальної літератури, 2004.-312с.
12. Степаненко В. С. Економіка: навч. посіб. / за ред. С.В. Степаненка. – 2-ге вид. [доп.]. – К. : КНЕУ, 2001. – 306 с.
13. Ченг Ф. Ли. Финансы корпораций: теория, методы и практика. Пер. с англ. / Ф. Ли Ченг, И. Финнерти Джозеф. – М.: ИНФРА-М, 2000.- XVIII, 686 с.

*Рецензент д.е.н., професор УІПА Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДУЗТ Полякова О.М.*

УДК 658.5:656.2.009.12

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i52.61653>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВАГОНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Обруч Г.В., аспірант (УкрДУЗТ)

У статті автором проаналізовано основні проблеми функціонування вагонобудівних підприємств України. Зазначено, що підвищення конкурентоспроможності вагонобудівних підприємств є стратегічною проблемою, від вирішення якої залежить як реальна можливість модернізації та оновлення рухомого складу ПАТ «Укрзалізниця», так і відновлення промисловості як ключового напрямку забезпечення сталого розвитку економіки України. Проведено еволюційний огляд визначень поняття «конкурентоспроможність підприємства», проаналізовано недоліки існуючих тлумачень та надано власне визначення конкурентоспроможності промислового підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, вагонобудівні підприємства України

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВАГОНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Обруч А.В., аспирант (УкрГУЖТ)

В статье автором проанализированы основные проблемы функционирования вагоностроительных предприятий Украины. Отмечено, что повышение конкурентоспособности вагоностроительных предприятий является стратегической проблемой, от решения которой зависит как реальная возможность модернизации и обновления подвижного состава ПАО «Укрзалізниця», так и восстановление промышленности как ключевого направления обеспечения устойчивого развития экономики Украины. Проведен эволюционный обзор определений понятия «конкурентоспособность предприятия», проанализированы недостатки существующих толкований и дано собственное определение конкурентоспособности промышленного предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентные преимущества, вагоностроительные предприятия Украины

THEORETICAL ASPECTS OF COMPETITIVENESS CARRIAGE-BUILDING ENTERPRISES OF UKRAINE

Obruch A.V., post-graduate student (USURT)

In the article the author analyzes the main problems of the functioning of the carriage-building enterprises of Ukraine. It is noted that improving the competitiveness of wagon enterprises is a strategic problem, the solution of which depends on how real the possibility of modernization and renewal of rolling stock of the Ukrainian Railways, and the restoration industry as key areas of sustainable development of Ukraine's economy.

Conducted an evolutionary review of the definitions of "competitiveness of enterprise", examines the shortcomings of existing interpretations and provided their own definition of competitiveness as the synergy of production, resource, export, technological, human, information, transport and innovation potential, which will release products that meet international quality standards, efficient and sustainable development of the enterprise.

Keywords: *competitiveness, competitive advantages, carriage-building enterprises of Ukraine*

Постановка проблеми. Світова економіка влаштована наступним чином: є центри розвитку – передові держави, де знаходяться найбільші транснаціональні корпорації, зосереджено виробництва з високою доданою вартістю, і переважаюча периферія – держави, що розвиваються, та країни «третього світу», в своїй більшості постачальники сировини та дешевих трудових ресурсів.

Сучасна Україна, на жаль, входить саме до країн «третього світу», внаслідок чого вітчизняні підприємства зіткнулися з рядом проблем: висока ступінь зношення основних фондів, низький рівень конкурентоспроможності, низька якість продукції та низькі обсяги її реалізації, нестача коштів на заміну та модернізацію обладнання. Значно ускладнює роботу підприємств наявність конкуренції в галузі та тенденція її постійного зростання.

Не минула подібна участь й підприємства машинобудівного комплексу – системоутворюючої галузі національної економіки. У сучасних умовах розвитку вагонобудування як ключова сфера машинобудівного комплексу є об'єктом гострої конкурентної боротьби між існуючими національними та зарубіжними підприємствами.

Галузь національного вагонобудування в основному орієнтована на експорт продукції

(близько 85 % виробництва), що значно скоротився за останні два роки. Це наводить на думку про необхідність поширення продукції як на національному ринку, так і пошук нових ринків збуту, що неможливо здійснити без забезпечення конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема підвищення конкурентоспроможності підприємства зберігає свою актуальність вже не одне десятиліття. Спостерігається постійне розширення кола зацікавлених даною проблематикою та зростання кількості праць, присвячених даній тематиці, як серед вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед них доцільно виділити наступних: А. Сміт [1], А. Маршал [2], М. Портер [3], Б. Данилишин [4], Р. Фатхутдінов [5], В.Л. Дикань [6], В.В. Дикань [7], О.Г. Кірдіна [8], М. Гельвановський, В. Жуковська, І. Трофімова [9], В.Г. Шинкаренко, Г.С. Бондаренко [10] та інші [11-17].

Історичний досвід свідчить про те, що існує тільки два регулятори розвитку економіки: конкуренція в суспільстві з приватною формою власності та планування – в суспільстві з державною та суспільною власністю. На жаль, в нашій країні, на протязі багатьох років ці два регулятори вважалися взаємопротилежними та взаємовиключними. Практика жорсткого централізованого

планування на макро- та макрорівнях, яка мала місце в економіці Радянського Союзу, показала свою неефективність. Найбільш висока ефективність спостерігалася в тих країнах, в яких регулятором виробництва переважно була конкуренція. У цих країнах два основних регулятори виробництва не розглядалися як антагоністи, а їх використання взаємодоповнювало один одного, що в подальшому здобуло назву конкурентоспроможності підприємства [6].

Перехід України до ринкової економіки та вільного конкурентного середовища зумовив необхідність забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, значення яких в сучасних умовах господарювання досягло критично важливого рівня.

Підвищення конкурентоспроможності вагонобудівних підприємств України є стратегічною проблемою, від вирішення якої залежить як реальна можливість модернізації та оновлення рухомого складу ПАТ «Укрзалізниця», так і відновлення промисловості як ключового напрямку забезпечення сталого розвитку економіки України. Тому вирішення даної проблеми має значний як теоретичний, так і практичний інтерес, що обґрунтовує актуальність теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Дослідження теоретичних умов підвищення конкурентоспроможності вагонобудівних підприємств України необхідно розпочати з аналізу основних проблем їх функціонування. Проблем досить багато, розглянемо основні з них, які потребують поступового та довгострокового вирішення.

Однією з головних проблем вагонобудівних підприємств України є застарілі основні виробничі фонди. Фізичний знос устаткування на більшості підприємств становить 60-80%, моральний знос досягає 50-ти років і вище. Зрозуміло, що Україні досить тяжко конкурувати з новими, недавно побудованими підприємствами країн ближнього та далекого зарубіжжя.

Ще однією важливою проблемою, з якою зіткнулися вагонобудівні підприємства – це залежність від експорту продукції. Як відомо, одним із головних покупців є Росія. Але, зважаючи на тяжкі політичні та економічні

відносини, що склалися між Україною та Росією, та в подальшому відмови останньої від української вагонобудівної продукції, перед підприємствами постало питання нагальної переорієнтації експортних поставок [4].

Доцільно також виділити таку проблему як рівень фінансування галузі. На жаль, основні статті економії – це витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи; заробітна плата працівників; оподаткування. Тому рівень інноваційного розвитку неприпустимо низький, особливо в порівнянні з європейськими країнами.

Посилює складність ситуації, що склалася, конкуренція як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Глобалізаційні світові економічні тенденції призвели до більш вільного переміщення капіталу; прискореного впливу науково-технічного та інноваційно-маркетингового прогресу на якість продукції та її конкурентоспроможність, темпи економічного зростання і стан національної економіки; скорочення життєвого циклу нововведень; підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств країн, які шляхом економічної інтеграції створили союзи держав (прикладом може служити Європейський союз).

В сучасних умовах ми можемо спостерігати цікаву та важливу тенденцію: висока якість продукція це лише одна з складових конкурентоспроможності товару. Більш важливу роль при виборі споживачем продукції відіграє конкурентоспроможність самого підприємства. Виходячи з даного принципу можна стверджувати, що конкурентоспроможність промислового підприємства визначає конкурентоспроможність держави, що впливає на добробут населення. Тобто, проблема забезпечення та підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств, у тому числі й вагонобудівних підприємств, є значущою та дуже важливою, але є виключно складною для вирішення.

Першочергово необхідно провести глибокий та різносторонній аналіз поняття конкурентоспроможності підприємств й основних підходів до його визначення. Поняття конкурентоспроможності є багатоаспектним поняттям, тому не існує єдиного підходу до його трактування.

Таблиця 1

Еволюційний огляд трактувань поняття «конкурентоспроможність»

Автор	Визначення
1	2
Ю.Б. Рубін [11]– 1990 р.	Конкурентоспроможність – реальна та потенційна здатність компанії, а також наявних у неї можливостей, здібностей проектувати, виготовляти та збувати товари, які за ціновими та неціновими характеристиками в комплексі більш привабливі для споживачів, ніж товари конкурентів
М. Портер [3]– 1993 р.	Конкурентоспроможність - властивість товару, послуги, суб'єкта ринкових відносин виступати на ринку нарівні з присутніми там аналогічними товарами, послугами чи конкуруючими суб'єктами ринкових відносин
В.Л. Дикань [6]– 1995 р.	Конкурентоспроможність - змагання в сфері техніки, технології, організації виробництва та управлінні. Він зазначає, що це не жорстока боротьба, а компетентність, результатом якої є висока ефективність виробництва, яка забезпечує належну якість продукції та послуг, що надаються клієнтові за прийнятну для нього ціну. Прагнення зберегти конкурентоспроможність таким чином стає регулятором не лише виробництва, але й регулятором суспільних відносин на рівні макроекономіки.
П. Зав'ялов [12] – 1995 р.	Конкурентоспроможність – це концентроване вираження економічних, науково-технічних, виробничих, організаційно-управлінських, маркетингових та інших можливостей країни, що реалізуються в товарах та послугах, які успішно протистоять конкуруючим аналогам як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку
М. Гельвановський, В. Жуковська, І. Трофімова [9] – 1998 р.	Конкурентоспроможність – володіння властивостями, що створюють переваги для суб'єкта економічного змагання.
Швейцарська дослідницька організація «Європейський форум із проблем управління» [18] – 2000 р.	Конкурентоспроможність – можливість підприємств, що реально і потенційно досяжна в існуючих умовах, розробляти, виробляти та реалізовувати такі товари, які за ціновими і неціновими показниками є ціннішими для споживачів за аналогічні товари конкурентів
В.Г. Шинкаренко, Г.С. Бондаренко [10] – 2003 р.	Конкурентоспроможність підприємства – спроможність підприємства до адаптації до змін у зовнішньому середовищі із одночасною підтримкою достатнього рівня конкурентних переваг
Р. Фатхутдінов [5] – 2005 р.	Підвищення конкурентоспроможності організації – запорука підвищення конкурентоспроможності країни. У поняття конкурентоспроможності організації вкладається її здатність випускати конкурентоспроможну на конкретному ринку продукцію, її перевага по відношенню до інших фірм даної галузі всередині країни чи за її межами. У масштабі країни конкурентоспроможність означає ефективну інтеграцію у світове господарство, відповідне функціонування всіх його структур для забезпечення суверенітету та високої якості життя населення.

1	2
Е.В. Мінько, А.Е. Мінько, В.П. Смирнов [13] – 2005 р.	Конкурентоспроможність продукції, послуг та виробництва в поєднанні з їх якістю визначають ефективність соціально-економічної політики в умовах науково-технічної та квалітативної революції, транзитної та ринкової економік, орієнтованих на споживачів.
Р.В. Камишніков [14] – 2006 р.	Конкурентоспроможність підприємства – здатність використовувати власний потенціал та ресурси, що надаються навколишнім маркетинговим середовищем для досягнення порівняно вищої міри задоволення потреб споживачів свого цільового ринку
П.Ю. Беленький [15] – 2007 р.	Конкурентоспроможність підприємства є показником узагальнюючим, який відображає дієвість всього комплексу механізмів господарювання і до дослідження проблем його забезпечення слід підходити комплексно з урахуванням всіх факторів і механізмів
В.Л. Дикань, О.Г. Кірдіна [8] – 2009 р.	Конкурентоспроможність національної економіки визначається як здатність створювати та реалізовувати потужний механізм ефективного позиціонування у міжнародному економічному просторі за рахунок єдиної взаємодії ресурсів, інтелекту нації та національного виробництва, що за умови сильного інституту політичної влади та стабільної законодавчої бази дозволяє здійснити соціально-економічний розвиток суспільства
М.А. Йохна [16] – 2014 р.	Конкурентоспроможність підприємства – результат обґрунтованого вибору й реалізації ним певного типу економічної поведінки стосовно пріоритетів у формуванні й утриманні конкурентних переваг, що є адекватною домінуючим векторам інституцій середовища конкуренції, у якому воно здійснює економічну діяльність; це вказує на невіддільність рішень щодо інструментів і методів макро- і мікроекономічного впливу на забезпечення міжнародної конкурентоспроможності промислових підприємств

Аналізуючи вищенаведені визначення можна зробити наступні висновки: деякі науковці вивчають поняття конкурентоспроможності на різних економічних рівнях; інші – надають домінуюче значення мікрорівню, виділяючи конкурентоспроможність продукції чи послуги, підприємства в цілому; частина дослідників вважають, що це насамперед змагання між виробниками чи країнами при максимальному використанні існуючого потенціалу.

Приймаючи до уваги думки дослідників та враховуючи недоліки існуючих трактувань, можна надати наступне визначення конкурентоспроможності промислового підприємства як синергії виробничого, ресурсного, експортного, технологічного, кадрового, інформаційного, транспортного та інноваційного потенціалів,

результатом якої стане випуск продукції, відповідної міжнародним стандартам якості, й ефективний сталий розвиток підприємства. Більш детально це можна представити у вигляді наступної системи, що зображена на рисунку 1.

Навіть зважаючи на величезну кількість проблем, було б неправильно говорити про занепад українського машинобудування. Так, на жаль, багато що втрачено, але й донині - це одна з найбільших галузей промисловості, від діяльності якої залежить конкурентоспроможність вітчизняних товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. В українського машинобудування є шанс на відродження, однак для успішної реалізації заданої мети необхідна синергія вищеназваних потенціалів, що забезпечить ефективний та сталий розвиток підприємств.

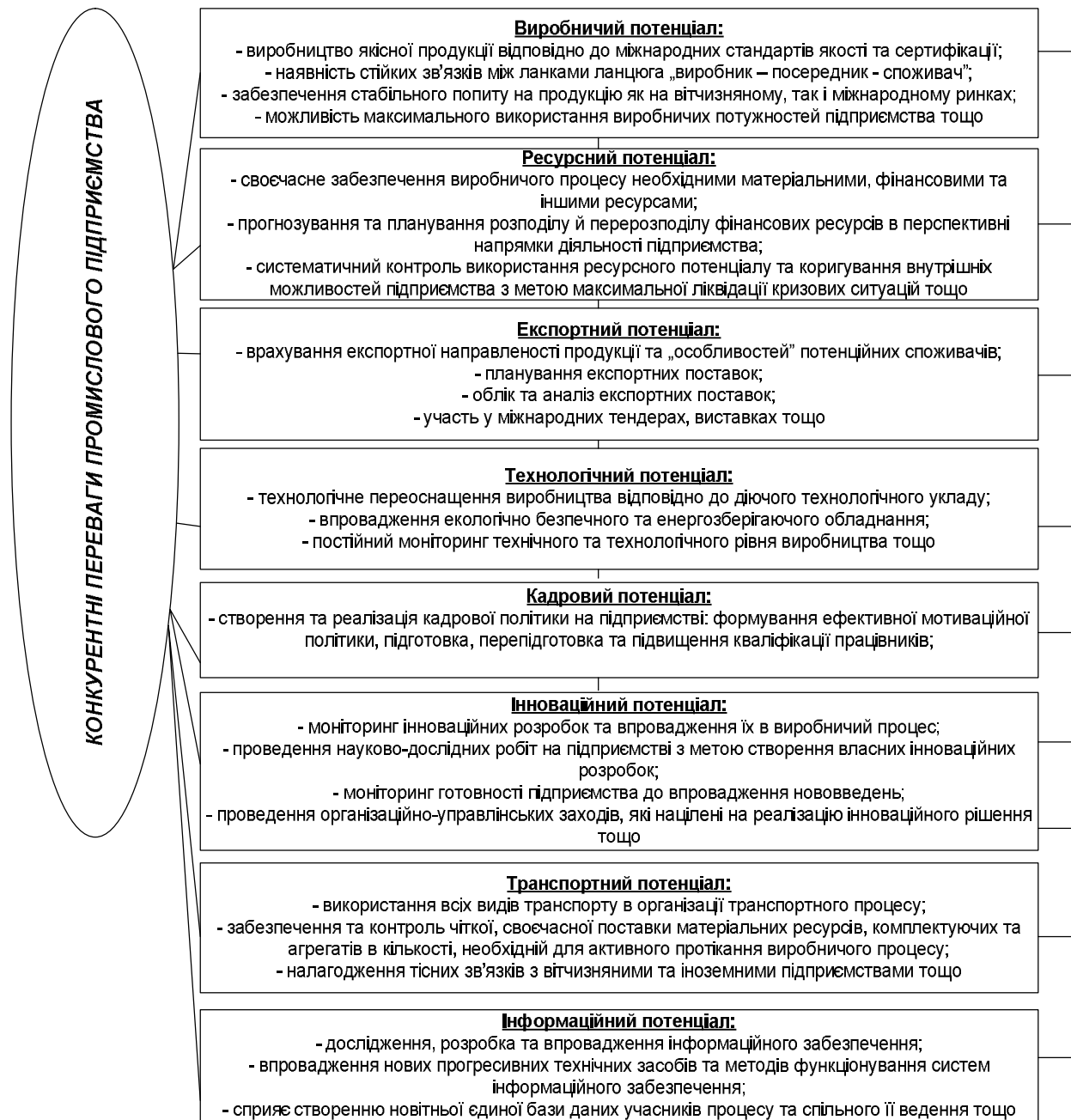

Рис. 1. Система синергетичної взаємодії складових конкурентоспроможності промислового підприємства

Висновки. В такий тяжкий період для промислових підприємств, в тому числі й галузі вагонобудування, коли показники обсягів виробництва та реалізації вагонів в Україні скоротилися в два рази й продовжують зменшуватися до кризових показників 2009 року, необхідність проведення радикальних заходів по підвищенню конкурентоспроможності

підприємств є очевидною. Підвищення якості та технічних стандартів продукції вагонобудування відповідно до потенційних ринків збуту та впровадження передових технологій виробництва вагонів – ось головні задачі, виконання яких повинно стати першочерговим. Інакше, ситуація не тільки не покращиться, а досягне непоправного рівня, коли єдиним виходом з ситуації стане

банкротство підприємств та їх подальша ліквідація.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Смит А. Исследование о богатствах народов [Текст]: Книга / А. Смит. – М.: Ось-89, 1997. – С. 58.

2 Маршалл А. Принципы экономической науки [Текст]: Книга / А. Маршалл. – М.: Прогресс, 1993. – В 3 т., Т. 1. – 415 с.

3 Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран [Текст] / М. Портер. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 896 с.

4 Данилишин Б. Как остановить агонию украинской экономики? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nv.ua/opinion/danylyshyn/kak-ostanovit-agoniyu-ukrainskoy-ekonomiki-45647.html>

5 Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации [Текст]: Учебник / Р.А. Фатхутдинов. – 2-е изд., исправ. и доп. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 544 с.

6 Дикань В.Л. Обеспечение конкурентоустойчивости предприятия [Текст]: Монография / В.Л. Дикань. – Харьков: Основа, 1995. – 160 с.

7 Дикань В.В. Забезпечення розвитку машинобудівного комплексу України в умовах створення промислово-логістичної системи [Текст]: Монографія / В.В. Дикань. – Харків: УкрДАЗТ, 2013. – 390 с.

8 Дикань В.Л. Сутнісні аспекти конкурентоспроможності національної економіки [Текст] / В.Л. Дикань, О.Г. Кірдіна / Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДУЗТ, 2009. – С. 5-11.

9 Гельвановский М. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерениях [Текст] / М.

Гельвановский, В. Жуковская, И. Трофимова // Рос. экон. журн. – 1998. – № 3. – С. 34.

10 Шинкаренко В.Г. Управление конкурентоспособностью предприятия [Текст] / В.Г. Шинкаренко, А.С. Бондаренко. – Харьков: Изд-во ХНАДУ, 2003. – 186 с.

11 Рубин Ю.Б. Конкуренция: реалии и перспективы [Текст] / Ю.Б. Рубин, В.В. Шустов. – М.: Знание, 1990. – С. 15.

12 Завьялов П. Конкурентоспособность и маркетинг [Текст] / П. Завьялов // Рос. экон. журн. 1995. – № 12. – С. 25.

13 Минько Э.В. Качество и конкурентоспособность продукции и процессов [Текст]: Учебное пособие / Э.В. Минько, А.Э. Минько, В.П. Смирнов. – Санкт-Петербург, 2005. – 240 с.

14 Камишніков Р.В. Конкурентоспроможність підприємства в системі маркетингу [Текст]: автореферат дис... канд. екон.: 08.06.01 / Р.В. Камишніков. – Київ, 2006. – 21 с.

15 Беленький П.Ю. Дослідження проблем конкурентоспроможності [Текст] / П.Ю. Беленький // Вісник НАН України. – 2007. – № 5. – С. 9-18.

16 Йохна М.А. Інституційне і ресурсне забезпечення міжнародної конкурентоспроможності промислових підприємств [Текст] / М.А. Йохна // автореферат дис...канд. екон. наук: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2014. – 506 с.

17 Денисова А.Л. Управление конкурентоспособностью промышленного предприятия: аспекты качества [Текст] / А.Л. Денисова, Т.М. Уляхин. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 120 с.

18 Экономическая стратегия фирмы [Текст] / Под. ред. А.П. Градова. – СПб.: Специальная литература, 2000. – 589 с.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДУЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДУЗТ Токмакова І.В.*